

Lika tydligt är att över huvud förstående av och känsla för demokratin måste bygga på jämförelser med dess egentliga konkurrent i samtiden, diktaturen. Att belysa och framhäva folkstyrelsens värden är möjligt endast om den totalitära statens ohyggliga tryck över människorna samtidigt klarlägges.

Redan det sagda visar att vänliga ord i den ryska pressen inte får minska vaksamheten. Diktaturens press dirigeras efter ögonblickets politiska behov och kan omställas genom en order av diktatorn. Den är inte något uttryck för en allmän opinion, utan blott för de härskandes tillfälliga strävan, eller rättare den strävan som de härskande anser lämpligt att andra tror på. För några år sedan var det vanligt i rysk press och radio att beteckna den svenska regeringen som krigshetsare och organ för amerikanska imperialister; det behövs blott ett ord från Chrustjev, och samma tongångar kommer igen. Att lita på de ryska diktaturens löften, på deras propaganda borde vi ha vunt oss av med, sedan så många stater och folk förts till stympning och förintelse under gyllene löften och locktoner från Kreml.

I demokratin är läget ett helt annat. Här utgår folk — och i huvudsak med rätta — från att politikerna och pressen ger uttryck åt en självständig och ärlig mening. Om politiker och tid-

ningar tiger, undviker eller förskönar, påverkar det opinionen för framtiden, försvagar avskyn för och motståndet mot tyranniet. Här kan styrelsen inte omställa vare sig pressens uppträdande eller sin egen politik utan hänsyn till opinionen. Därför blir pressens ansvar ett annat. Den kan inte vara förljugget tyst eller vänlig utan att svika sitt ansvar. Endast genom att fördöma vad den anser böra fördömas, inte genom att spela diplomat på tillfälligt uppdrag, tjänar den folkstyrelsen.

D • N

15/9 1959

Lögner är på marsch Striden Hjalmarson — Undén

Hr Hjalmarson säger överdrivna, dumma och farliga saker, därför måste han näpsas och stävjas. Så förklarar regeringen, vars parti med framgång och kraft bekämpat kommunismen, så säger också, litet osäkrare, litet mer oroligt, representanter för folkpartiet och centern. Och vem skall inskrida mot den felande? Naturligtvis hr Undén, som säger så rimliga, statskloka och måttfulla ting. Vad är det då som de båda herrarna sagt? Vad är det som gör högerledaren betänklig och den socialdemokratiska utrikesministern till en god talesman för vårt land?

Låt oss stanna vid de uttalanden som påstås visa hr Hjalmarsons vådlighet och jämföra dem med hr Undéns deklamationer. Läs vad de sagt, tänk efter, och döm sedan! Till de yttranden av högerledaren som ansetts mest förgripliga är dessa två före och efter Chrustjevs återbud: "Chrustjevs besök kommer att bli ett olyckligt och förödmande propagandaspektakel där vi med ord som inte motsvarar våra känslor skall hälsa företrädaren för ett omänskligt politiskt system, krigshotets främste organisatör" (17 juli). "Om herr Chrustjev verkligen avbeställt sin skandinaviska resa därför att han känner med sig att meningarna om ett vänskapsbesök av Ungerns förtryckare och de baltiska staternas ockupant är delade, så betyder detta ett framsteg och ökad klarsyn från hans sida. Man har dock svårt att tro därpå" (21 juli).

Stanna sedan vid några av de uttalanden som hr Undén i egenskap av utrikesminister fällt inom sitt ämnesområde. Den man som några år tidigare som riksdagsman protesterat mot Rysslands ockupation av Baltikum förklarade på hösten 1945 att den "politiska mögenheten hos dessa folk" var tvivelaktig, att de hamnat "i ett fruktansvärt partiväsande" och att det därför vore bäst för dem att "acceptera det nya Ryssland och den politiska utformning som de baltiska re-

publikerna fått såsom anslutna till Sovjetunionens republiker". Det är precis detsamma som om en norsk minister efter en erövring av Sverige skulle hävda att vi förtjänat vad vi fått, att vi borde hålla till godo och hålla oss lugna. Ett par år senare, i augusti 1947, förkunnade utrikesministern "att socialdemokratin ur allmänna synpunkter står främmande både för borgerlig storkapitalism och för kommunism" — här framställdes alltså USA och Ryssland som ungefär lika dåliga kålsupare. I ett riksdagsanförande 1950 anfördes att det svenska exemplet kunde "i längden knappast undgå att påverka även uppfattningen i länder med 'proletariatets diktatur'" — Sverige skulle verka som mönster för Ryssland. I en uppsats i Tiden 1955 påstod hr Undén att Chrustjev kunde tänkas villig att bevilja en tysk återförening utan kommunistisk regim; nu säger han det inte längre, ty Chrustjev har så bestämt sagt motsatsen att vår utrikesminister inte gärna kan framhårdna i den lika vackra som orimliga tolkningen av den ryske diktatorns planer. I oktober 1955 talades om "den s k fria världen", tydligen för att betona att skillnaden mellan fria och ofria stater inte fanns eller inte borde markeras. I år har utrikesministern på den ryske statsledarens angrepp på svenska politiker och tidningar inte svarat genom att avböja inblandning i våra inre angelägenheter, utan genom att instämma med Chrustjev och fullfölja klandret av de för denne misshagliga svenskarna — det blev en växelsång mellan Kreml och Arvfurstens palats.

Vi kunde anföra flera exempel, men det må vara nog med de nämnda. För varje svensk demokrat som inte fått sin syn förvriden måste det stå klart att hr Hjalmarson säger vad vi nästan alla tänker och att hr Undén säger motsatsen. Vi tycker att Chrustjev företräder ett omänskligt politiskt system, vi tycker inte att balterna bör vara glada att bli ryssar eller att man i Sverige skall tåga stilla inför ryskt förtryck och ryska hotelser; vi tror att regeringen i den uppfattningen, även om den är tyst. Enligt vår mening tänker hr Hjalmarson på en gång rätt och fritt, medan hr Undén talar (eller tänker) ofritt och därför enligt vårt språkbruk också säger oriktiga och orättfärdiga ting — moraliskt förkastliga, sakligt ohållbara ting eller, i bästa fall, trista plattityder.

För att förstå hur vi kunnat glida in i ett läge där högerledaren angrips och utrikesministern ursäktas måste vi göra jämförelser. Strax före kriget och under krigets första år var det statsklokt att se välvillig och förstående ut mot Hitler och nazismen och ansvarslost att säga sanningen om Tyskland. Det blev tvärtom i den mån Tyskland besegrades. Vad en "ansvarskännande" svensk inte fick säga år 1940 fick han inte låta bli att säga 1945. Det var faran och makten, inte sanningen, som det gällde.

Det finns en bild av en liten förskrämd pojke inför en brutal och berusad fader. Fadern hotar med rottingen och kräver: "Säg nu så här — snälla rara lilla pappa, förlåt mig — annars får du smörj en gång till." Så säger diktatorerna och den hotade svarar att de hotande är snälla, i hopp om att slippa stryk.

Det finns många som anser att det svaret aldrig får ges, att det finns en gräns då man hellre går under än går vidare i förödmjukelse och förnedring. Men vi är inte framme vid det valet, såvida inte vi hotas i hemlighet och hålls okunniga om vårt läge. Kryperiet behövs inte. Det är en metod som statsmännen i små stater har alltför lätt att lära sig, som de gärna förväxlar med realism och visdom. De börjar öva sig i krypan, så får de beröm av den de kryper för, och pannan sänks allt djupare mot marken. Undfallenhet är alltid obehaglig, även om den kan vara nödvändig, men för den omedvetna, självbelätta, som statsklokhet kostymerade undfallenheten finns ingen förlåtelse. Det är den vi nu har att göra med och som vi måste förakta och fördöma.

Ledande män ur folkpartiet,

herrar Waldemar Svensson och Wedén, har nu motiverat varför partiet inte vill protestera mot hr Hjalmarsons uteslutning genom att vägra deltagande i FN-delegationen. De säger precis samma sak, den förstnämnde i ett uttalande som publicerades i går, den andre i en artikel som publiceras i dag. Droge man tillbaka sina representanter i FN-delegationen, skulle detta, skriver hr Wedén, "skärpa intrycket av en djupgående inre splittring i Sverige beträffande huvudlinjerna för vår utrikespolitik... Även om en sådan splittring rent sakligt sett inte nu föreligger, kan dock den bitterhet som framkallats av regeringens provocerande beslut ökas tills en spricka verkligen uppstår, trots frånvaron

av sakligt underlag..." Det är en sofistisk argumentation. Om folkpartiet utträder ur FN-delegationen under betoning av att någon splittring i fråga om vår utrikespolitik inte föreligger, kan ju detta inte rimligen skärpa intrycket av att en sådan splittring finns; tvärtom skulle det väl härigenom ytterligare klargöras att regeringens åtgärd mot hr Hjalmarson är beroende på helt andra och ytterst tvivelaktiga motiv. An underligare är måhända tanken att bitterheten över regeringens beslut genom en protestaktion från folkpartiet skulle ökas "tills en spricka verkligen uppstår". Att en sådan spricka skulle uppstå fast man i sak är enig skulle innebära att man så starkt lät sig påverkas av bitterheten i fallet Hjalmarson att en annan utrikespolitik förordades än tidigare! De tomma fraser som här presteras är tydligen till för att dölja det förhållandet att folkpartiet inte med allvar vill reagera mot regeringens uppträdande, vare sig detta beror på en önskan att nu hålla sig väl med regeringen eller vaga tankar på att under den närmaste tiden utnyttja vad som skett till att komma åt högerpartiet eller skilda meningar inom partiet. Herrar Hjalmarson och Ohlin har reellt intagit samma hållning och gjort samma uttalanden i fråga om det tilltänkta Chrustjevbesöket; det är i detta läge olustigt att folkpartiet godtar hr Hjalmarsons uteslutning och högerns utträde ur FN-delegationen, men självt stannar kvar som om ingenting hänt.